

Sygn. akt III CSK 85/10

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 13 stycznia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Iwona Koper (przewodniczący)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Grzegorza H.

przeciwko E. S.A. Oddziałowi K. Zakładowi Energetycznemu

w K.

o nakazanie zaprzestania naruszania prawa własności,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 13 stycznia 2011 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 29 października 2009 r.,

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 2.700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 2 lipca 2009 r. nakazał pozwanej „E.” S.A. Oddział K. - Zakładowi Energetycznemu w K. usunięcie z nieruchomości stanowiącej własność powoda Grzegorza H. trzech słupów elektrycznych i stacji trafo oraz zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 7 417 złotych tytułem kosztów procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że w 1964 r. sporne urządzenia energetyczne zostały wzniesione na rzeczowej nieruchomości, która stanowiła wtedy własność Skarbu Państwa. Dnia 3 kwietnia 1997 r. Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa (obecnie Agencja Nieruchomości Rolnych) sprzedała tę nieruchomość Irene H. i Ireneuszowi H., od których następnie własność nieruchomości nabył powód.

Sąd Okręgowy uznał, że powództwo zasługuje na uwzględnienie, gdyż pozwana nie wykazała tytułu prawnego do korzystania z nieruchomości powoda. Pozwanej nie przysługuje służebność, która w szczególności nie została nabyta przez pozwaną w drodze zasiedzenia. Przedsiębiorstwo państwowe „Zakład Energetyczny K.” w K., utworzone dnia 1 stycznia 1989 r., nie zostało „automatycznie uwłaszczone” na majątku Skarbu Państwa ani wskutek zmiany art. 128 k.c. (od dnia 1 lutego 1989 r.), ani późniejszego uchylecia tego przepisu. Sąd Okręgowy nie znalazł też podstawy do zastosowania art. 5 k.c.

Pozwana wniosła apelację od wyroku Sądu Okręgowego.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 29 października 2010 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że powództwo oddalił i zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 3 617 złotych tytułem kosztów procesu oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 6 500 złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego. Podkreślił, że w niniejszej sprawie, skoro Skarb Państwa był właścicielem zarówno rzeczowej nieruchomości, jak i urządzeń elektroenergetycznych, jest oczywiste, iż nie było podstaw prawnych do ustanawiania służebności przesyłowej. Nie można więc skutecznie podnosić, że w wyniku zbycia nieruchomości przez Skarb Państwa na rzecz osób fizycznych wzniesienie urządzeń energetycznych na nieruchomości stałoby się bezprawne, a w konsekwencji uzasadniało powództwo o ich usunięcie na podstawie art. 222 k.c. Jest zaś oczywiste, że Skarb Państwa, zbywając rzeczoną nieruchomość, nie przeniósł na nabywców prawa własności tych urządzeń, które nie mogły być częścią składową nieruchomości z uwagi na art. 49

k.c. Własność urządzeń energetycznych jako majątek Skarbu Państwa przeszła na nowy podmiot (spółkę handlową z udziałem Skarbu Państwa). Sąd Apelacyjny, odwołując się do poglądu wyrażonego w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2005 r., I CK 14/05 (niepubl.), przyjął, że w odniesieniu do eksploatacji tych urządzeń doszło do nawiązania między Skarbem Państwa a spółką prawa handlowego (poprzednikiem pozwanej) stosunku cywilnoprawnego, mianowicie obligacji realnej, charakteryzującej się trwałością i ciągłością, choć niebędącej formalnie ograniczonym prawem rzeczowym. Nabywcy nieruchomości, których następcą prawnym jest powód, wstąpili jako strona do tego stosunku cywilnoprawnego w miejsce Skarbu Państwa.

Powód w skardze kasacyjnej zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, mianowicie art. 140 k.c., przez konstruowanie obligacji realnej o cechach prawa rzeczowego ograniczonego z obejściem art. 244 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 140 w związku z art. 244 k.c. jest o tyle trafny, że obowiązujące prawo rzeczywiście nie stwarza podstaw do konstruowania w niniejszej sprawie obligacji realnej z obejściem zasady *numerus clausus* praw rzeczowych. W polskim prawie istnieją wprawdzie tzw. zobowiązania realne, których źródłem jest jednak zawsze przepis ustawy (np. prawa osobiste lub roszczenia ujawnione w księdze wieczystej oraz stosunki prawne kontraktacji, najmu, dzierżawy, leasingu, dożywocia i spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu). Tworzenie innych zobowiązań realnych, a więc bez wyraźnej podstawy prawnej, jest niedopuszczalne.

Poza tym jednak zarzut naruszenia art. 140 k.c. nie jest uzasadniony. Zgodnie z tym przepisem, granice wykonywania prawa własności są wyznaczone przez ustawy, zasady współżycia społecznego i społeczno-gospodarcze przeznaczenie prawa. Przepisem ustawy, który w niniejszej sprawie ogranicza wykonywanie prawa własności nieruchomości, jest art. 49 § 1 k.c., stosownie do którego urządzenia służące m.in. do doprowadzania energii elektrycznej nie należą do części składowych nieruchomości, jeżeli wchodzą w skład przedsiębiorstwa. W uzasadnieniu uchwały składu 7 sędziów z dnia 8 marca 2006 r., III CZP 105/05

(OSNC 2006, nr 10, poz. 159) Sąd Najwyższy wyjaśnił m.in., że status prawny przyłączonych do sieci urządzeń objętych treścią art. 49 k.c. zależy od tego, czy stają się one częścią składową instalacji należącej do przedsiębiorstwa. W razie odpowiedzi twierdzącej, urządzenia te tracą swoją odrębność i stają się własnością właściciela instalacji. W razie odpowiedzi przeczącej, stanowią odrębne rzeczy ruchome i o ich własności zdecydować mogą strony umowy o przyłączenie. W braku umowy pozostają własnością dotychczasowego właściciela. Aprobując to stanowisko, należy dodać, że w wyniku nowelizacji przez ustawę z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 116, poz. 731) art. 49 k.c. otrzymał nowe brzmienie, a z § 2 wyraźnie wynika, iż każda ze stron może żądać, aby przedsiębiorca, który przyłączył urządzenia do swojej sieci, nabył ich własność za odpowiednim wynagrodzeniem, chyba że w umowie strony postanowiły inaczej, a w szczególności ustanowiły służebność przesyłu (art. 305¹ i nast. k.c.).

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.